

25. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Попович С.Ю., Устименко П.М. Ценотична різноманітність // Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – Київ, 1997. – С. 114-162.
26. Ярошенко П.Д., Грабарь В.А. Смены растительного покрова Закарпатья в их связи с почвенно-климатическими изменениями и деятельностью человека // Тез. доп. конф. по вивч. флори і фауни Карпат та прилеглих територій. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – С. 229-235.
27. Maloch M. Agrobotanicke studia o nardetach Boržavských polonin v Podkarpatské Rusi // Sb. výsk. ustavů zeměd. RCS. – 1932. - № 83. – S. 1-191.

Стаття поступила до редакції 03.03.2008 р.; прийнята до друку 21.03.2008 р.

УДК 581.526.42

ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЛОРИ УЗЛІСЬ ШИРОКОЛИСТЯНИХ ЛІСІВ НИЖНЬОГО ГІРСЬКОГО ПОЯСУ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО МЕГАСХИЛУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ТА ПРИКАРПАТТЯ

Шевчук С. Є.

Кафедра біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
e-mail: klz@pu.if.ua

Наведені результати дослідження флори узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилю Українських Карпат та Прикарпаття, її еколого-фітоценотичний аналіз.

Ключові слова: флора, узлісся широколистяних лісів, Українські Карпати та Передкарпаття.

Shevchuk S. E. Ecology-cenotical analysis of flora of edges of deciduous forests of lover belt of North-eastern megaslope of the Ukrainian Carpathians and Peredkarpattia. Systematic, ecology-cenotical and biomorphological structure of the flora of edges of deciduous forests of lover belt of North-eastern megaslope of the Ukrainian Carpathians and Peredkarpattia are analyzed.

Key words: flora, edge of deciduous forests, Ukrainian Carpathians and Peredkarpattia.

Вступ

Узлісся є невід'ємною і важливою складовою карпатських лісів, слугуючи одночасно осередком збереження рідкісних, реліктових та ендемічних видів, а також місцем формування рідкісних або нетипових флористичних комбінацій.

Характерною для узлісь є невиразність перехідної зони між високостовбурними розрідженими деревостанами і лучними угрупованнями, що зумовлено проникненням у ліси характерних лучних видів і розвитком дернового процесу ґрунтоутворення.

Водночас на межі лісових і лучних угруповань часто формуються густі зарості, сформовані з чагарників, трав'янистих рослин та поодиноких дерев.

Загальною рисою початкових стадій формування таких екотонних угруповань є розрідження деревостанів і утворення рідколісь, що поряд з кращими умовами освітлення сприяють інтенсивному розвитку трав'яного та чагарничкового покриття [3].

Комплексні дослідження узлісь проводили Бондаренко В.В. та Фурдичко О.І. [1]. Дослідженням узлісь верхньої межі поширення букових і смерекових лісів – криволісся, займалися А. Малиновський та В. Білонога [3]. Екотони між смерековим лісом і луками та чагарниковими ценозами (узлісся) – досліджував Й. Царик [7]. Комплексні ж дослідження узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилю Українських Карпат та Прикарпаття здійснюється вперше, тому нашою метою є вивчення їх флористичного різноманіття.

Матеріали і методи

Дослідження флористичного різноманіття узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилю Українських Карпат та Прикарпаття здійснювалося протягом 2005-2007 рр.

Нами досліджувалася флора узлісь широколистяних лісів на межі з лучними угрупованнями. Збір матеріалів проводився маршрутним методом експедиційного дослідження та методом пробних площ на території Тисминецького, Косівського, Долинського районів Івано-Франківської області. У кожному з цих районів нами закладалися стаціонари, які відрізнялися едафічними умовами, вологістю та ступенем антропогенного впливу.

Було проведено систематичний, біоморфологічний, екологічний аналіз флори, аналіз видів за рясністю та флороцено типами. Рослини визначались за “Определителем высших растений Украины”, [4] систематичні таксони приймалися за А.Л. Тахтаджаном (1987), життєві форми за – за Раункієром (1903) [2]. Класифікацію флороцено типів здійснювали за Б.В. Заверухою [6].

Результати та обговорення

На узліссях широколистяних лісів згідно літературних даних проростає 522 видів рослин, що становлять 35,7% флоронаселення регіону, вони належать до 275 родів і 86 родин [7].

Таксономічний аналіз показав, що найчисельнішими родинами є *Poaceae*, *Asteraceae*, їх частка становить відповідно 18,8% та 16,2% від загальної кількості виявлених видів. Слідом за ними у родинному спектрі розташовані родини *Fabaceae* та *Rosaceae* з кількістю видів, що становлять – 8,2% та 7,7%. Приблизно однаково представлені родини *Caryophyllaceae* і - *Ranunculaceae* приблизно – 5,1% та 4,8%. Графічно родинний спектр представлений на рис. 1.

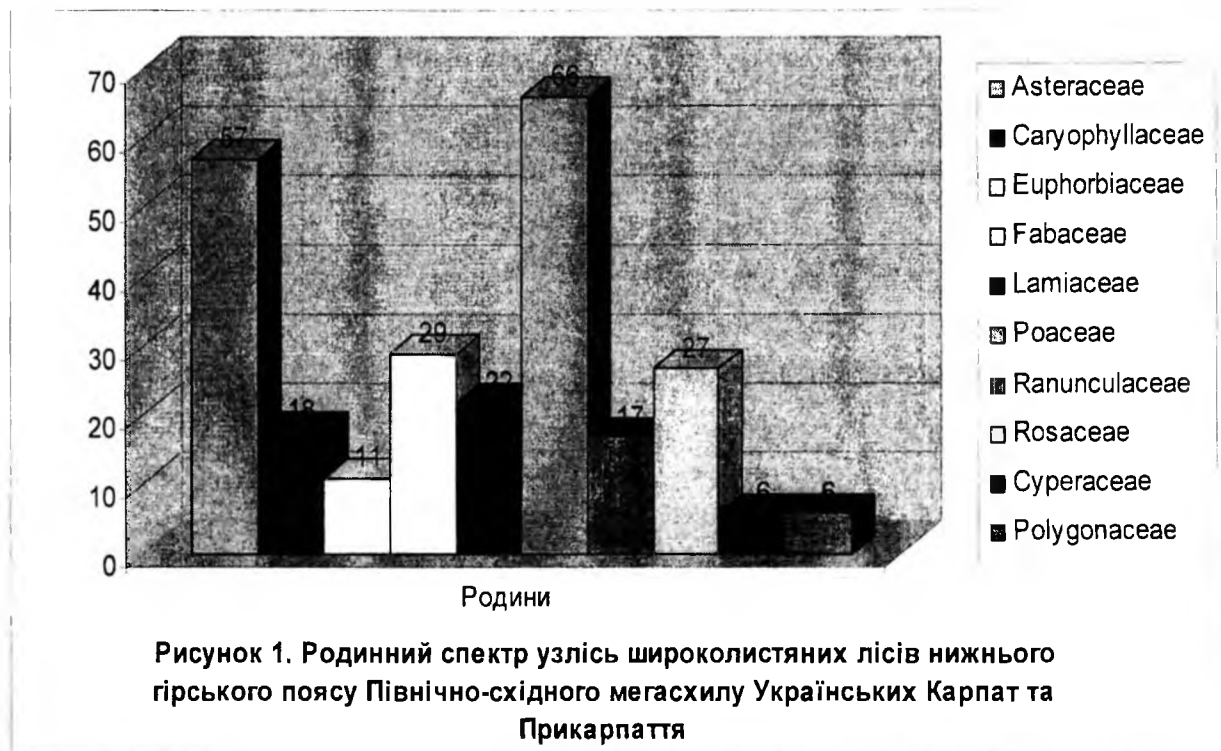

Рисунок 1. Родинний спектр узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Прикарпаття

Аналіз видів флори за фенотипами показав, що до лучного належить майже 46% видів – це рослини невибагливі до едафічних умов, зволоження. В своїй більшості – це типові геліофіти, які віддають перевагу відкритій місцевості. Співвідношення за флороцено типами подано в таблиці 1. Домінуючими з них, як ми бачимо, є лучний, неморальний, рудерально-сегетальний та гігрофільний.

Таблиця 1. Співвідношення флороцено типів узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу та Прикарпаття.

Флороцено тип	Кількість видів	Частка
Лучний	240	46%
Неморальний	186	35,7%
Гігрофільний	15	4,3%
Рудерально-сегетальні	49	14%

За аналізом спектра життєвих форм видів рослин, що формують флору досліджуваних узлісь, найчисельнішою групою є гемікриптофіти – вони нараховують 355 видів рослин.

До інших груп належать: геофіти – 53 види, фанерофіти -52 види, хамефіти – 26 видів, терофіти – 36 видів (рис. 2.)

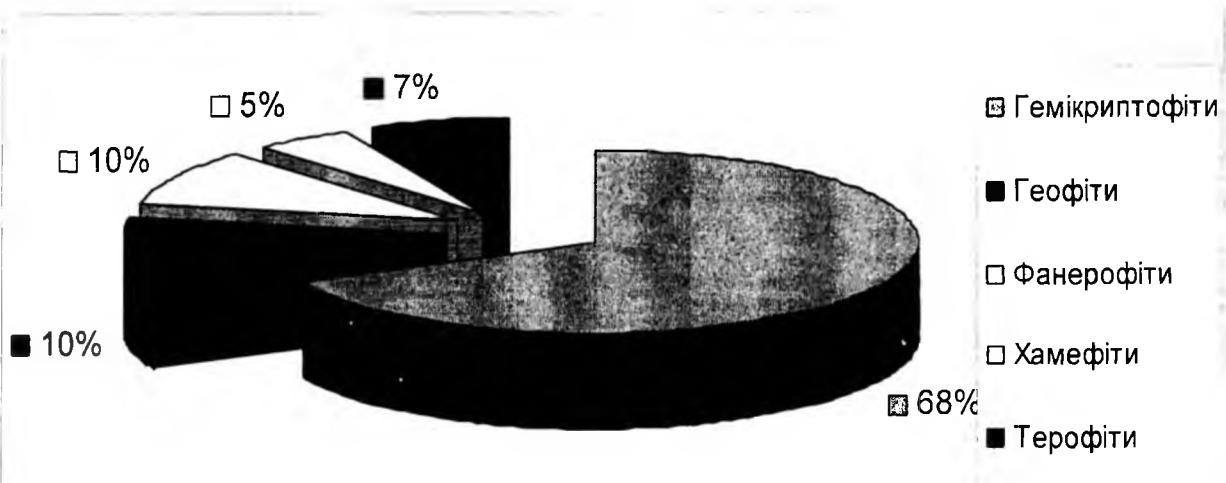

Рисунок 2. Аналіз спектра життєвих форм видів рослин узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Прикарпаття

В результаті екологічного аналізу флори виявилось, що за відношенням до зволоженості ґрунту флора досліджуваних узлісь представлена мезофітами, ксерофітами, гігрофітами (рисунок 3).

Рисунок 3. Структура флори узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу та Прикарпаття за відношенням до зволоження ґрунту(у %).

За відношенням до освітленості найширше представлені геліофіти та факультативні геліофіти, їх частка становить 89%.

Екологічна група сціофітів становить 11% від виявленої нами кількості видів. Вони зростають переважно на межі переходу узлісся у власне лісовий масив. Представлені такими видами, як: *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott., *Oxalis acetosella* L., *Anthyrium filix-femina* L.

За відношенням до багатства ґрунту флора досліджуваних узлісь представлена еутрофами (51,2%), мезотрофами (76,4%) та оліготрофами (12,4%).

146 видів (28,3%) зустрічаються досить часто, 198 види – рідко (38%), 177 видів – спорадично(33,7%).

Висновки

1. Узлісся широколистяних лісів нижнього гірського поясу та Прикарпаття характеризуються багатою і різноманітною флорою (522 види, що належать до 86 родин).

2. Найбільшу частку складають види рослин, які належать до лучного і неморального та рудерально-сегетальних флороценотипів.
3. За життєвими формами переважають гемікриптофіти (68%), та геофіти (14%).
4. Серед видів флори узлісь широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Прикарпаття переважають – мезофіти (85%), геліофіти та факультативні геліофіти (89%) і мезотрофи (76,4%).

Література

1. Бондаренко В. В., Фурдичко О. І. Узлісся. Екологія, функції та формування. - Львів: Аста, 1993. - 64с.
2. Григора І. М., Соломаха В. А. Основи Фітоценології. – К.: 2000. – 240с.
3. Малиновський А., Білонога В. Рослинність екотонів природних та антропогеннозмінених територій // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. - Вип. 33. - С. 73-79.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Наукова думка, 1987. – 548с.
5. Структура популяцій рідкісних видів флори Карпат / Під ред. К.А. Малиновського. – Київ: Наукова думка, 1998. - 175 с.
6. Флора Волино-Подолья и ее генезис / Під ред. Заверухи Б. В. – К.: Наукова думка, 1985. – 192с.
7. Царик Й. Деякі завдання з вивчення екотонів // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. – Вип. 33. – С. 60-64.
8. Шевчук С. Є. Родинний спектр флори узлісь широколистяних лісів Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія біологічна, 2007. – Вип. VII-VIII. – С. 77-79.

Стаття поступила до редакції 03.03.2008 р.; прийнята до друку 21.03.2008 р.

УДК 581.5.9. (477)

ГІДРОФІЛЬНА РОСЛИННІСТЬ НИЖНЬОЇ ТЕЧІЇ РІКИ СТРИМБИ (ПЕРЕДКАРПАТТЯ)

Шумська Н. В.

Кафедра біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
e-mail: klz@pu.if.ua

Наводяться результати досліджень гідрофільної рослинності нижньої течії ріки Стримби в межах Бистрицької улоговини (Передкарпаття). Виділено 15 формацій і 22 асоціації водної та прибережної рослинності.

Ключові слова: *гідрофільна рослинність, ріка Стримба, Передкарпаття.*

Shums'ka N. V. The hydrophilous vegetation of ponds lower Strymba river (Peredkarpattia). The results of study of the vegetation of ponds lower Strymba river on the territory of Bystryc'ka hollow (Peredkarpattia) are presented. 15 formations and 22 associations of aquatic and coastal-aquatic vegetation were distinguished.

Key words: *hydrorhilous vegetation, Strimba river, Peredkarpattia*

Вступ

Ріка Стримба, ліва притока р. Ворони, що належить до басейну р. Бистриці, має довжину 44 км і водозбірну площу 130 км², протікає лише в Передкарпатті [5]. Це неглибока ріка зі спокійною течією, переважно мулистим дном та пологими берегами. Особливо це характерно для її нижньої течії, яка припадає на Бистрицьку улоговину – природний район Передкарпаття, що відзначається рівнинним рельєфом та порівняно теплим кліматом. Ріка протікає через кілька населених пунктів та сільськогосподарські угіддя, що спричинює антропогенний тиск на її екосистеми. Не зважаючи на те, що Стримба належить до малих річок, вона має важливе господарське значення, оскільки своїми водами живить ряд штучних водойм рибогосподарського, рекреаційного, мисливськогосподарського призначення, найбільші з яких розміщуються біля сіл Хом'яківка, Марківці, смт. Тисмениця. Інформативним показником екологічного стану річкових екосистем, ступеня антропогенного впливу на них, може служити характер водної рослинності [3, 7]. Оскільки спеціальні дослідження ценозів вищих водних рослин нижньої течії ріки Стримби не проводились, саме вони стали метою даної роботи.

Матеріали і методи

Об'єктом досліджень, що проводились протягом 2002-2007 років, була прибережна та водна рослинність нижньої течії ріки Стримби в межах Бистрицької улоговини, на відрізьку від с. Марківці до місця впадіння в ріку Ворону.